

automatiseren; mijn kind is slim maar dit lukt niet

Waarom kan automatiseren lastig zijn voor kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong?

Bij een ontwikkelingsvoorsprong speelt meestal het bewustzijn eerder en een grotere rol. De onderstaande afbeelding brengt de relatie in beeld van onze informatieverwerking en ons handelen:

De peuter neemt zicht iets voor, bijvoorbeeld het aanraken van een speeltje. Zonder plan kan de aanraking een leuke ervaring zijn, die vraagt om herhaling. Met plan is er grotere kans op mislukking en frustratie. Bovendien ben je klaar als het lukt, op naar een nieuwe uitdaging. Er wordt mee gestopt en minder herhaald en geoefend, maar het heeft nog een ander effect: handelingen vanuit het bewustzijn (3^e niveau) worden niet opgeslagen in het lange termijn geheugen van de subcortex (het 2^e niveau). Daar zou een scala van geautomatiseerde ervaringen moeten ontstaan waaruit het kind zijn leven lang onbewuste handelingen kan aansturen. Dit gebeurt nu veel minder en het gebruik van geautomatiseerde handelingen wordt ook veel minder geoefend.

De feiten op een rij:

- Je kunt maar een bewuste handeling tegelijk doen, niet echt handig
- Handelingen vanuit het bewustzijn belanden niet in het automatische geheugen.
- Voorkeur voor handelen is blijvend, dus eerder bedenken dan graven in geheugen.

Mijn kind wil/kan niet automatiseren, wat kun je doen?

Hierop zijn twee antwoorden te geven. Allereerst volgen hier een aantal activiteiten die rechtsreeks het automatiseren aanpakken. Daarnaast is niet willen/kunnen automatiseren een signaal dat er meer aan de hand is. Daarom is het op den lange duur eigenlijk belangrijker de achterliggende oorzaak op te sporen en die aan te pakken. Dus in tweede instantie iets over mogelijke oorzaken en aanpak daarvan.

Enkele tips om automatiseren te stimuleren:

- De opdracht zo interessant maken dat het kind gemotiveerd is. Bedenk in welke zaken een kind is geïnteresseerd, laat het met geld in de winkel, dieren in de natuur, materiaal voor huizen of sterren aan de hemel rekenen. Vaak trekken reële / echte gegevens het meest. Hier moet deze **variatie** er voor zorgen dat er toch bijv. herhaald wordt vermenigvuldigd.
- Leg er tijdsdruk op, laat het kind **ervaren** dat het sneller gaat als uitkomsten uit het hoofd zijn geleerd.
- Gebruik **competitie** als kinderen daar van houden, met zichzelf en/of andere kinderen. Welke wijze werkt het snelst, wat kan ik doen om te versnellen/ te gaan winnen?
- Geef (een aantal) tips/ **strategieën** , van een mogelijke aanpak:
 - Welke dichtbij liggende uitkomst weet je al wel? Ga van daaruit verder. Op welk woord lijkt dit, welke categorie spelling.
 - Veel HB kinderen zijn visueel ingesteld (beelddenker), leer ze dit in positieve zin te gebruiken.
 - Laat tabel / schema gebruiken van uitkomsten van de tafels (die het niet beheerst) of woorden waarin fouten worden gemaakt.
- Laat het kind **zelf** voor een strategie kiezen, help zo nodig dan die onder de knie te krijgen en hoe toe te passen.
- HB kinderen **leren top-down**, ze hebben een kader nodig waar het onderdeel te plaatsen is. Dus niet alleen vragen tafelsommetjes te oefenen, maar inzicht geven in getalstructuren en het doel/werkwijze daarvan. Laat zien waartoe het hen in staat stelt (bijvoorbeeld onder elkaar vermenigvuldigen), van daaruit kan **motivatie** ontstaan om dat onderdeel te gaan beheersen.
- Biedt ze de regels of overzichten aan, en leg onder handbereik.
 - Spelling regels om bij twijfel zelf te zoeken. Nog beter, laat ze spelling oefenen vanuit correctie in eigen teksten a.h.v. regels.
 - Metriek stelsel overzicht, geef inzicht en handvat voor toepassen
- De computer biedt tal van mogelijkheden om leuk en snel te oefenen.
- Er zijn speciale materialen/methoden voor de scholen ontwikkeld die meer aan bovengenoemde suggesties tegemoet komen, laat leerkrachten daar naar zoeken/vragen.

Mogelijke oorzaken en lange termijn aanpak van problemen rond automatiseren:

Het niet willen/kunnen automatiseren is een bekend verschijnsel bij (hoog)begaafde kinderen. Het heeft te maken met een aantal eigenschappen die om een aangepaste aanpak vragen:

- Nieuwsgierig zijn, **leren is nieuwe dingen doen**, uitvinden. Handelen vanuit het denken. Als de handeling wordt begrepen is daarmee ook het leren klaar. Het gaat verder dan niet willen herhalen (lees ook het verhaal van de adelaar die zich als een kip zou moeten gedragen!)
- **De manier van informatieverwerking is anders**, ruimtelijk en oneindig in plaats van lineair (stapje voor stapje). Zonder aangebrachte kaders is informatie niet terug te vinden. Dus eerst een aanknopingspunt helpen zoeken om de nieuwe informatie een plaats te geven, liever nog hen zelf leren die kaders te scheppen die bij hen passen (top-down leren)
- Omdat deze kinderen doorgaans alles snel door hebben, hebben ze **niet leren zoeken naar strategieën** die bij hen passen. Minder dan de gemiddelde leerlingen beschikken zij dus over vaardigheden om toe te passen nu het niet vanzelf blijkt te gaan. Vaak wordt gedacht dat deze leerlingen weinig hulp nodig hebben, maar bij het leren zoeken en beheersen van vaardigheden dus juist meer dan gemiddeld.
- De kinderen hebben vaak **weinig doorzettingsvermogen**, het gaat immers meestal vanzelf.
- Deze kinderen zijn er niet aan gewend fouten te maken of te mislukken. Daarom vinden ze het vaak heel erg om iets niet te kunnen. Iets waar ze niet zo goed in zijn gaan ze wellicht vermijden, ze nemen als het ware weinig risico. Perfectionisme en faalangst liggen hier om de hoek. Daarom is het zo belangrijk ze van jongs af aan te leren omgaan met problemen waar ze hun tanden in moeten zetten en **ervaren dat je fouten mag maken en daarvan leert**.
- Deze kinderen nemen uiterst nauwkeurig waar, zien alles zeer gedetailleerd, ook hoe de andere kinderen het doen. Zij vallen liever niet op, **passen zich snel aan** en vragen geen hulp. (is zo zelden nodig, ze weten soms niet eens goed hoe en wanneer ze hulp moeten vragen)
- Allerbelangrijkst is wel dat deze kinderen meestal hun **lange termijn geheugen niet of nauwelijks gebruikt hebben** en daar wordt nu een beroep op gedaan. In de dagelijkse praktijk kunnen zij zich bijna altijd redden met hun goede korte termijn geheugen. Wellicht is dit de eerste keer dat het echt nodig is, het wachten is op problemen bij het automatiseren van de vele spellingsregels en bijvoorbeeld andere talen. Voor de lange termijn is het van belang dit geheugen alsnog zoveel mogelijk te gaan oefenen. Dat is niet zo makkelijk omdat dit eigenlijk op veel jongere leeftijd had horen plaats vinden, we komen dan haast op het therapeutische vlak. Een tip is het laten opzeggen van tafels terwijl er tegelijkertijd een andere handeling wordt verricht die aandacht vraagt (touwte springen bijvoorbeeld) Het springen wordt dan aangestuurd

vanuit het korte termijn geheugen, de tafeluitlekomsten belanden in het lange termijn geheugen. Deze problematiek en aanpak komt op het terrein van de sensorische integratie. Het uitgangspunt is dat er geen taal wordt gebruikt, met taal is altijd sprake van het bewuste niveau dat niet leidt tot automatiseren. En dat dus een andere handeling tegelijkertijd wordt verricht die voldoende aandacht vraagt, waardoor de te oefenen stof een automatische handeling wordt.

HULP BIJ AUTOMATISEREN:

- ⦿ stuur in onbewuste aan, geef signaal (geen taal)
- ⦿ oefen met 2^e handeling, verschuift naar subcortex
- ⦿ oefen onder tijdsdruk, tempo
- ⦿ spelvorm, competitie
- ⦿ visuele ondersteuning (tabel, stappenplan)
- ⦿ oefen vanuit toepassing, echt probleem
- ⦿ veel variatie, computerprogramma's
- ⦿ aansluiten bij motivatie / fascinatie (*b.v. geld*)
- ⦿ vroeg(er) beginnengebruik "*gevoelige periode*")

henny van hal 2011

- Bijkomend probleem in het algemeen bij deze kinderen is dat ze een **onjuist zelfbeeld** hebben. Ze weten eigenlijk niet zo goed waar ze sterk in zijn, zien wel dat ze anders zijn. Dat alles maakt dat ze soms weinig zelfvertrouwen hebben en sneller de moed verliezen. Voor de langere termijn is dit laatste punt wellicht het allerbelangrijkst om aan te pakken. Daarom is een belangrijk doel van een plusklas het ontmoeten van ontwikkelingsgelijken, voor het ontwikkelen van een juist zelfbeeld. Het oefenen van eigen gekozen vaardigheden komt daar nog bij (al heeft niet iedere plusleerkracht voldoende achtergrondkennis om dat in te zien en goed aan te pakken)
- Beter zou het zijn als ouders en scholen al op jonge leeftijd met deze kinderen aan de slag gaan. Zelfbeeld en faalangst ontstaan al op jonge leeftijd! Kinderen hebben echte uitdagingen nodig om te leren leren, ook in de kleutergroep en als peuter thuis. (zie reader "gedrag")

Mijn kind kan goed leren en geeft niet echt problemen. Het is veel erger als kinderen niet kunnen leren. Is het terecht dat ik me toch zorgen maak en wil dat er aandacht aan wordt besteed?

De bovenstaande uitleg gaf al een aardig beeld van het eigenlijke probleem van kinderen die erg gemakkelijk leren. Het is dus zeker van belang je daar zorgen over te maken en in te verdiepen. Om het antwoord niet te ingewikkeld te maken zijn hierboven een aantal items uit de totale theorie gehaald. Voor uitgebreide achtergrondkennis, lees de reader "ontwikkelingsvoorsprong" of nog beter, volg een lezing of cursus. Dat het meestal allemaal niet vanzelf goed komt, moet wel duidelijk zijn geworden. De noodzaak tot actie over te gaan, wordt onderstreept met onderstaand verhaal:

het verhaal van de adelaar die dacht dat hij een kip was:

Een adelaarsei werd bij kippeneieren gelegd en het adelaarsjong groeit op in de kippenren. Het jong vormt zich naar de voorbeelden om zich heen en doet alles als een kip. Zolang de adelaar onder de kippen verblijft en, niet weet dat er ook adelaars bestaan, (en waarin die zich onderscheiden van kippen) zal hij zich altijd proberen te blijven gedragen als de kippen om hem heen. Hetgeen hem natuurlijk nooit naar alle tevredenheid zal lukken! Om te weten wat hij wel is, moet hij adelaars ontmoeten en kennis maken met de bijbehorende leefomgeving. Voor het eerst zal het idee op komen gemaakt te zijn om hoog boven de bergen te vliegen en te zweven op de wind. Daar kan hij niet alleen passende uitdagingen ervaren maar vooral eindelijk zichzelf worden.

Dus alle redenen om niet lang te aarzelen als bovenstaande informatie op grote lijnen van toepassing lijkt. De school kan lang niet alle knelpunten oplossen, maar speelt wel een belangrijke rol. Een mogelijkheid is de onderwijskundig specialist Hoogbegaafdheid mee te nemen voor gesprekken op school. Houd er rekening mee dat scholen soms maar een zeer beperkte kennis hebben op het gebied van hoogbegaafdheid en vaak meer beloven dan ze waar kunnen maken. Het gaat niet zo zeer om mooie materialen, maar om goede begeleiding. Als de school geen enkel begrip voor het probleem lijkt op te brengen is het echt de moeite waard verder te kijken. Laat je hierin goed adviseren, voor een andere school kiezen moet dan ook echt wat opbrengen!

Ook thuis is het nodige te ondernemen om deze kinderen te helpen zich te ontwikkelen tot evenwichtige en onafhankelijke persoonlijkheden. Bijvoorbeeld het bieden van echte uitdagingen, het laten ervaren dat fouten maken mag en ze leren zoeken naar strategieën die hen verder helpen. Denk ook aan het ontmoeten van ontwikkelingsgelijken in clubs, eigen omgeving en specifiek voor deze groep georganiseerde activiteiten. Op internet en in boekwerken is veel informatie en verwijzing te vinden, wellicht best lastig daar een goede keuze uit te maken. Laat je daarin adviseren, een individueel gesprek helpt je op weg.

Hulp / links voor ouders:

Testen en begeleiden van hoogbegaafde kinderen is een vak apart. Indien er onvoldoende kennis daarover aanwezig is, is er grote kans op misdiagnose of verkeerd advies. Ook de uitslag van een test kan dan onjuist zijn. Hoe slimmer of verder vooruit, hoe groter de kans op onbegrip en mismatch daarin.

Ook op scholen wordt nog vaak gebruik gemaakt van vaste adviseurs die er te weinig van weten en tot onjuiste conclusies komen. Wees daar op bedacht!

Advies en onderzoek over hoogbegaafdheid:

De belangrijke instelling in onze regio is het **CBO** (Centrum voor Begaafdheids Onderzoek), onderdeel van de Radboud Universiteit te Nijmegen.

Zij doen onderzoek bij kinderen, geven individueel advies en begeleiding, en verwijzen zo nodig door. Dit soort onderzoek en begeleiding komt meestal voor eigen rekening en kost wel het nodige! Bij ernstige problemen is dit toch te overwegen en is wellicht betaling vanuit de zorgverzekering mogelijk.

internet: www.ru.nl/socialewetenschappen/ambulatorium/cbo/algemeen/

Bij het CBO worden specialisten opgeleid voor het ECHA diploma, een Europees erkende opleiding. Deze specialisten hebben zich inmiddels georganiseerd in het **ECHA netwerk**. Zij hebben een website waarop veel informatie te vinden is en ieder lid zijn speciale kennis en hulpaanbod presenteert.

www.echanetwerk.nl

www.lich.nl. landelijk platform hoogbegaafdheid : allerlei landelijke instellingen bij elkaar, mét verdere links naar ouderplatforms, bijeenkomsten en activiteiten voor HB kids.

Hoogbegaafd en nu? Henny van Hal:

Ikzelf heb de ECHA opleiding gedaan en heb een eigen website:

www.hoogbegaafdennu.nl .

Voor:

- Ouderadvies; bij stagnatie in ontwikkeling, schoolkeuze, twijfels over aanpak.
- Workshops, presentaties en cursussen. Zowel voor ouders als professionals.
- Schoolbeleid, ondersteuning van leerkrachten, afstemming van onderwijs.
- Oudergesprek op school, didactisch onderzoek (niveau bepaling)

© 2012, Henny van Hal

Uitgegeven in eigen beheer

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de schrijver.